

40 55
IN NOMINE S. S. TRINITATIS
DISPUTATIO PHILOSOPHICA

DE
M U N D O,

QUAM
DIVINA FAVENTE GRATIA

Cum consensu & approbatione Veneranda & Amplissima Facultatis Philosophicæ in inelyta Regia Academia Aboënsi

SUB PRÆSIDIO & DIRECTIONE
VIRI *Praclarissimi & Excellentissimi,*

DN. M. JACOBI FLACH-
SENII, in dicta Academia Me-

raphysices & Logices Professoris Publici & Ordinarij celeberrimi, Regiæ ejusdem hoc tempore Univerſitatis Rectoris Magnifici, Promotoris, fautoris & Præceptoris sui æternum colendi:

Pro Magisterij Philosophici Gradus & Privilegiis consequendis, modestè publico eruditorum defert Examini

ISRAEL H. DYNÆSIUS

Angerm. S.^æ R.^æ M.^{tis} Alumnus.

Ad diem 13. Junij, Anni à nato Salvatore 1674. In Auditorio Superiori & maximo, horis ab octavâ antemeridiana,

ABOÆ,

Excusa à PETRO HANSONIO.

Reverendo Admodum & Amplissimo
Domino,

DN. M. PETRO STEUCHIO, per Angermanniam, Bothniam Occidentalem, Medelpadiam, Jemptiam, Herrdaliam & Lappmarkias Superintendenti eminentissimo, Consistorij Hernosandensis Præsidi gravissimo, Civitatis Hernosandensis & Ecclesiarum adjacentium, quæ in paræcijs, *Såbrå/ Stigsbô & Häggdånger* colliguntur, Pastori attentissimo, Regij Gymnasij Hernosandensis & Scholarum ejusdem Diæceseos Ephoro accuratissimo, Mecænati & Patrono magno & fautori suo benignissimo; omni observantiæ & honoris cultu æternum de venerando.

UT ET

Plurimum Reverendis & Clarissimis VIRIS

DN. M. PETRO NENZELIO, in Regio Gymnasio Hernosandensi S. S. Theologiæ Lectori primario ejusdemq; Consistorij Assessori dexterrimo, promotori & fautori suo jugi honoris cultu prosequendo.

DN. M. MATTHIÆ STEUCHIO, in prædicto Gymnasio S. S. Theologiæ Lectori secundo celeberrimo, nec non Consistorij ibidem Assessori solertissimo, fautori & promotori suo certissimo, quovis honoris genere colendo.

DN. M. GEORGIO ELINGIO, prænominati Gymnasij, Matheseos Lectori celeberrimo, ejusdemq; Consistorij Assessori attentissimo, Evergetæ certissimo, calido pietatis zelo suspiciendo.

DN. M. JACOBO EURENIO, Gymnasij Hernosandensis Historiarum & Poëseos Lectori per celebri promotori & fautori suo indubitatissimo, sincero affectu jugiter colendo.

DN. HAQUINO M. BOHLIN, in Gymnasio Hernosandensi Græcæ linguæ Lectori accuratissimo nec non Consistorij ibidem Assessori meritissimo, Promotori & fautori suo perpetim honorando.

Ceterisq; venerandi Consistorij & Gymnasij Regij Consistorialibus & Lectoribus meritis, ejusdemq; Scholæ Rectori & Con-Rectori fidelissimis. Isti Mecænati, his v. promotoribus & fautoribus certissimis, dissertationem hanc, in debita gratitudinis & devoti animi resseram, nec non certa promotionis spem, submisisse & officiosè dedicat & offert.

ISRAEL H. DYNÆSIUS
AUTHOR & RESPONDENS

Antiquum literarum militiam palæstris morem fuisse novimus, Reverendissime Domine Episcopo, plurimum Reverendi & Clarissimi Dn. Lectores, velle benevolentiam & favorem illorum, qui in magno dignitatis gradu sunt constituti, aucupari. Quare rationem non putavi diu querendam, quâ commotus Disputationem hanc vobis inscribere voluerim; ne officij debiti memoria à me neglecta videretur, aliquod gratitudinis monumentum, tanquam apertum animi indicium, dudum vobis statuendum meritorum vestrorum magnitudo postulavit. Quippe cum bene mihi perspectum habeam, omnes literarum Studiosos in Diœcesi, Cui Reverendissimus Dn. Episcopus summâ æquitate præfatus, singularem Reverendissimi in Christo Patris, benevolentiam, promotionem & favorem expertos fuisse; quare & ego quin Reverendissimi Domini Episcopi promotionis & favoris particeps reddar nullus sum dubitans: Et vobis Clarissimi Domini Lectores sanè magnoperè me devinctum agnosco, cum vestra quondam informatione, per optima bonarum artium initia ita mentem meam instruxeritis, ut doctrinam mihi jam tunc injectam esse, ingenuè fatear. Sed & benevoli vestri affectus tot exitère indicia: ut ignorem an enumeraturo mihi non aliqua ipsarum rerum multitudo esset subductura. Quare cum hæc præsens mea fortuna, nullam aliam vobis referre gratiam potis est, devoti animi cultum scripto hoc, conspicuum reddere, ab officij mei partibus non judicavi alienum, a quo itaque animo Reverendissime Dn. Episcopo, vosq; viri Reverendi accipite, & sereno vultu intuemini hoc quod vobis humilimo affectu dedico, atq; me de meliori notâ Commendatum vobis habete; quod unice exopto.

*Reverendiss. Dn. Episcopo & Vestr.
Rev. iij. & Cl. bus addictissimus*

ISRAEL H. DYNÆSIUS

PROEMIUM.

Quemadmodum hortum omni suo ambitu florentem varioq; genere florum exornatum, luminibus non somnolentis qui intuetur, ardenti animo eundem ingrederetur, obstaculo omni remoto, quo alias facilimè prohiberetur ab hujus ameno introitu: hoc autem, dum obtinet insigni animi voluptate à germinibus ejus fragrantia eum incitari & ex illis aliquid sibi indelectamentum arripere comperimus. Ita Philosophiæ floriferum qui ingreditur hortum, cunctos repente sensus, in ejus suaves rosas diffundat necessum est: Longe enim hic excellentior ac tutior illo est, cum, ipsum animū reficiat, tum destructis ceteris omnibus rebus externis ac vagis, nobis remaneat ac vigeat. Siquidem ex hoc, grata nobis medicamina proveniunt, ad duplicem propellendum morbum quo laboramus, nempe veri ignorantiam & appetitus à ratione quod ipsa ratio distitit, experientiaq; comprobat. Sed quid doleamus? en præsto est animi exoptata illa medicina Philosophia Cic. 3. Tusc. gratis sese nobis offerens, quæq; morbo illi utriq; medetur, per lumen nature quoad fieri potest. Veritatis enim Luce, errorum tenebras dissipat pars ejus Theoretica, quæ in contemplatione veri occupatur; vitiorum expultrix salutatur Practi-

ca, quæ in actione Boni consistit. Cum itaq; Philosophia tales ab homine ferrugines delet, ac perfectionem restituat, quis omni conatu, in ea sudare detreter, quæ licet primo intuitu salebrosa ac spinosa sat conspiciatur, in progressu tamen, magis magisq; plana, dulcis & conspicua redditur. Quare multi diutius in ea sudantes, dotib; animi & corporis benè politi ad quævis munia in vita communi sustinenda, redditi sunt aptiores. Unde Aristoteles l. 2. Top. Melius est Philosophari, quam ditari. Ergò cum mihi tandem, ad voluntatem eorum, quorum interest, res meas curare, nec non ad veneranda & Amplissima in Regia Aboënsi Academia, facultatis philosophicæ permissionem & approbationem, Specimen aliquod, loco examinis publici, pro consequendis in dicta facultate summis honoribus, publica disputatione edendum esset, ex hoc amenissimo Philosophia viridario depromere volui hanc non minus arduam, quam præstantem materiam de Mundo, ingenium qualescunq; liberaliter ut exercerem, non quod putarem difficultates in ea omnes me vel emetiri vel prorsus superare posse: Sed ut quemvis in me disputatore defectum, compensaret materia nunquam satis commendata nobilitas. Deum itaq; omnipotentem seriis invoco gemitibus, ut, qui mundum eleganti facie creavit, creatum & interitui

ritui obnoxium verbo manifestavit, doceat nos rectè de mundo sentire & Loqui, caute pieq; in eodem vivere, atq; illinc tandem feliciter exire: quod exaudiat DEUS in seculum sine ulla intermissione laudandus: Sit itaq;

Momentum Primum.

§. 1.

Multis titulis encomiisq; multis Aspectabile hoc Dei opificium, quod Græcis κόσμος, latinis mundus dicitur, profèqui, est Soli (uti habet commune proverbium) jubar addere; imò cum Diogene illo Cynico, lucernam in meridie, adhibere; nobilem propterea, & quolibet ingenio liberali dignam materiam ex singulari instituto, subincudem disputationis revocare, ejusq; brevissimas delineationes publicè discutiendas exhibere animus est. Ut autem aditum mihi patefaciam; Definitionem Nominalem & Realem diligenter in frontispicio exponere & declarare animus est. Illa vocis Etymologiam, Homonymiam & Synonymiam; hæc Definitionem ipsam complectitur.

§. 2. Etymologiam sive nominis veram & genuinam expositionem quod concernit, nemini non constat, latinis à munditie & elegantia, Mundum nomen sortitum esse;

A 2

esse; quo sensu Græci eundem κόσμον ab ornatu denominant; cùm, quia omnium rerum in illo contentarum dispositio conspicitur ornatissima & ordinatissima; tùm propter cæli & Sublunarium corporum pulchram faciem & admirabilem coordinationem & stupendam pulchritudinem: undè Plinius: hist. nat. l. 2. cap. 4. *Etenim & consensu gentium, inquit, moveor, nam quem κόσμον græci, nomine ornamenti appellarunt, cum nos à perfecta absolutaq; elegantia, mundum; ut rectè etiam à Poëta in duobus hisce versiculis indigitatur.*

*Non alio mundus debebat nomine dici,
Nomen ab ornatu convenienter habet.*

Quo etiam illud Boëtij l. 3. de consol. Phil. Spectat.

Tunc cuncta superno

*Ducis ab exemplo, pulchrum pulcher-
rimus ipse*

*Mundum mente gerens, similiq; ab ima-
gine formas,*

*Perfectasq; jubes, perfectum absolvere
partes.*

§. 3. Etymologiæ consideratione sic absolutâ, cum vox sit ambiguae significationis, tollenda venit errorum fecunda mater Homonymia sive ambiguitas vocis ne in castigatâ genitrice incertitudinis, nobilis hæc nostra

nostra materia efficiatur nodosa clavisq; plena, quæ nos ex via deinceps veritatis, in errorum & hallucinationis desertum vagabundos deturbet. Notandum vocabulum Mundi, tam apud Theologos quam apud Philosophos varias habere significationes, sed nos, omissis Theologorum significatis, tanquam ad præsens forum non spectantibus, tantum Philosophicas, paucis sectabimur.

§. 4. Apud Philosophos variè vox mundi accipitur, scilicet

1. Pro Angelis, qui mundus dicitur Angelicus, quem Angelorum multitudo constituit.

2. Pro omnibus rebus conditis cùm visibilibus tùm invisibilibus, Spiritualibus & corporeis, tam extra quàm intra mundum corporeum existentibus, adeò ut Angeli & Dæmones mundi ambitu dicantur contineri.

3. In Significatione iusto Strictiori id què quadrifariam.

1. Pro cælo tantum seu aliqua mundi parte, quo sensu Mundus æthereus dicitur.

2. Pro cælo & Elementis simul, quæ ratione Aristoteles Mundum Elementum appellat.

3. Pro Elementis tantum & corporibus corruptibilibus quæ in iis continentur & dicitur Mandus inferior, nonnullis etiam Ele-

mentaris, iis videlicet qui dividunt Mundum in Æthereum & Elementarem.

4. Pro solo homine tam pio quam impio: quo sensu audit ille *μικρόκοσμος*, parvus mundus, quia modo aliquo includit omnia quæ in natura reperiuntur.

5. Propriè sumitur pro universo & aggregato, omnes res naturales continente, quo in significato à nobis, hic loci, accipitur.

§. 5. Cognitâ vocis Homonymiâ, consequens est postremò Synonymiam Spectare: Mundus à nonnullis dicitur *τὸ πᾶν* & *τὸ ὅλον*, quod latine est universum vel rerum universalitas, naturalium sc. & corporearum: non universitate absolutâ quasi sit *τὸ πᾶν ἀπλῶς*, includens Deum & Angelos & beatorum hominum animas. Deus enim est infra supraq; omnia, nusquam inclusus, nusquam exclusus. Angeli item cum nullo modo respectum habeant ad corpus naturale, ad id reduci nequeunt. Sed universitate quodammodo restrictâ & limitatâ. Complectitur enim universa corpora naturalia, eorumq; est receptaculum capacissimum, ita ut nullum planè corpus, aut numerari aut cogitari possit, quin mundi terminis non contineatur.

§. 6. Per plurimas quidem alias quibus insigniri solet, voces apud Authores videre est: apud Aristotelem ob summam perfecti-

fectionem absolutè dicitur *perfectum*. Aliis ob figuram Sphæricam *orbis*; aliis ob omnium corporum concinnam constructionem *Machina*; Ciceroni *communis domus, urbs & civitas*; animal magnum Platoni; Basilio *Schola cognoscendi DEUM &c.* Verum cum hæc Epitheta partim non æquè ac vox Mundus, sint definito convenientia, partim non ita apud Philosophos usitata; partim Metaphorica & encomiastica; ea Silentio involvere consultum existimo.

Momentum Secundum.

§. 1. Absolutis & ponderatis iis, quæ ad vocem spectant, ad ipsam Definitionem Realem nobis progrediendum erit. Et cum notum sit Definitiones varias ab Authoribus circumferri & adduci, adè ut vix unius Authoris Mundi Definitio cum Definitione alterius quoad verba congruat, etsi re ipsa & quoad sensum interdum conspirent; inter quas tamen (multis aliis omissis) potiores sunt sequentes. Arist. I. de Mundo cap. 2. duas adfert Definitiones, quæ latine sic sonant. 1. *Mundus est compages, ex celo & terra, ac illis, quæ in iis continentur naturis.* 2. *Mundus dicitur ordo & digestio universorum, à Deo & propter Deum conservata.* Has duas Aristotelis Definitiones in unam non inconvenientè, videre est, acutissimum natura

turæ Scrutátorem Sennertum conjunxisse pag. 142. *Mundus est ordinata Series corporum naturalium, quæ à Deo est, & per Deum conservatur.* Sperlingius verò talem adfert Definitionem. *Mundus est compages ordinata, ex omnibus corporibus naturalibus coagmentata, à Deo propter Deum facta.*

§. 2. Nos verò omnibus istis suæ æstimationi relictis, sequentem hanc Wendelini Definitionem tanquam perfectiorem defendere conabimur. *Mundus est Systema cæli, Elementorum & omnium corporum naturalium à Deo creatore pulcherrimè ordinatum, propter Deum & hominem ex nihilo in tempore creatum.* Hæc enim continet in se non tantum causas mundi internas, videlicet, *formam*, quæ loco generis ponitur & dicitur Systema, & *materiam* mundi tam constituendi quàm constituti (de qua infra) quæ differentiæ loco infertur; Sed etiam causas externas videlicet *efficientem*, & *duplicem* Mundi *finem*.

§. 3. Ex genere hujus Definitionis liquet, dum Mundus dicitur Systema, Mundum esse ens aliquod collectivum vel per aggregationem & ens per Accidens, quod exactam aliquam Definitionem non solet admittere. Proinde etiam Mundus non potest aliter describi, quam per partes quibus constituitur, ut præclare & egregie in collegio Log.
pag.

pag. 87. §. 4. docet in Reg. Acad. hæc Aboënsi Metaph. & Log. Prof. præclarissimus M. *Jacobus Flachsenius* nunc meus Præses; ubi mentionem facit entium collectivorum. Undè statim colligere licet, hanc datam mundi Definitionem, omnibus numeris & momentis ita absolutam & perfectam non esse, ut mundi plenè exhauriat essentiam. Potest tamen nihilominus nostra hæc Definitio excusari ex dicto illo Ludovici vivis, quod alicubi profert: *Exactissimas Definitiones nonnunquam minus docere, quam minus exactiores, quare sunt & ad sensum accommodatiores.*

§. 4. Definitionis nostræ differentia desumpta est ex quatuor causis; *Efficiente*, quæ solus Deus Trinunus. *Materia*, quæ est, quando nobis sermo est de Mundo constituto, cælum Elementa & omnia corpora naturalia quæ in ambitu hoc mundano continentur: *forma*, quæ corporum naturalium coordinatio est; *sine*, qui est propter Deum & hominem, de quibus singulis in thesibus sequentibus nobis dispiciendum erit.

§. 5. Ex declaratis jam Definitionis Realis partibus, putamus neminem fugere, Mundi hujus causas esse quatuor, quas in proxima præcedenti thesi indigitavimus, quarum etiam mentionem in, subsequenter paucis injiciemus.

§. 6. *Efficiens causa mundi constitu-*
endi

endi non est Angelus aliquis nec ulla alia creatura, sed Deus solus, fabricator & creator rerum omnium, quod non tantum oracula divina ut illud Gen. 1. 1. *in principio creavit Deus calum & terram* &c. Verum etiam testimonia Philosophorum & rationes Physicæ manifestè confirmant.

§. 7. *Materialis causa mundi constituendi vel producendi* planè nulla fuit. Mundus enim ex nihilo est productus. Quod non tantum Sacra pagina Rom. 4. 18. 2. Cor. 4. 6. Sed etiam recta ratio & lumen naturæ quodammodo affirmare conatur. Nam notum est tria esse agentia, *Artem, naturam & Deum*. *Ars* quidem suæ operationis subjectum accipit à natura, & hæc à DEO, DEUS autem à nullo; Sicut enim recta ratio in causis efficientibus progressum in infinitum non admittit, ita neq; in materiali. Hinc colligimus hanc Mundi machinam creatam & productam esse è nihilo, juxta versiculum:

Materiam noli querere, nulla fuit.

§. 8. Materiam verò mundi constitui asserimus esse corpora naturalia, sensibilia & universa, non solum simplicia ut cælum & Elementa, sed etiam mixta, non solum inanimata sed etiam animata, & quæcunq; in rerum natura continentur.

§. 9. Formam mundi quod attinet, varias de ea opiniones, Philosophos vetustiores

res

res fovisse certum est: alij enim Deum; alij cælum, alij rotunditatem seu figuram Sphæricam; alij animam toti mundo universalem, ut Pythagoras & Plato. Alij item ordinem ut Aristoteles & ejus Asselæ formam mundie esse statuerunt.

§. 10. Quætor illas opiniones priores, nos tanquam inanes & supervacaneas rejicimus, nam existimamus unicuiquè liquere 1. *Deum* non esse formam mundi, quod tribus sequentibus rationibus probare conabimur. 1. Deus quippe est causa efficiens Mundi non verò forma, ille enim solus absq; alterius ope, in temporis principio liberrimè sua voluntate Mundum condidit, & etiamnum conservat & sustentat. 2. Est ens infinitum, quod finiti entis forma esse nequit. 3. Forma Mundi si quæ esset in materia, esse certum est; Deum autem ab omni materia esse solutum nulloq; termino descriptum, clarum & evidens est.

2. *Neq; Cælum* esse formam Mundi exindè patet, nam est pars ejus integralis & materia partialis, ideoq; forma informans esse nequit.

3. *Nec figuram Sphæricam* posse constitui formam Mundi constat exindè, quia est extrinsecum quid & Accidens Mundi.

4. *Neq; anima* per totum corpus diffusa potest esse Mundi forma, nam 1. Tum omnes

omnes

mnes res easdem esse indè sequeretur. 2. Quia non omnes Mundi partes sunt animatae ut certum est de caelo, stellis, elementis, meteoris &c. 3. Quia qualibet res (quibus Mundus variis constat) sive sint animatae sive inanimatae, propriam habent formam, id quod ex analogia historiae creationis, in qua entia naturalia dicuntur esse secundum speciem suam creata, haud obscure colligi potest. 4. Quia Mundus non est corpus organicum; quale animae definitio requirit. Denique 5. Mundus non edit operationes animales.

§. II. Formam igitur Mundi, cum rectè Philosophantibus, esse unicum illum admirabilem & perfectissimum ordinem, firmiter statuimus, quo res naturales inter se sapientissimè copulatae & distinctae sunt. Qui ordo non est substantialis mundi forma, sed Accidentalisis, quam mundus agnoscit, cum ipse sit unum per Accidens. Dicitur tamen à nonnullis hæc mundi forma essentialis, quia absq; ea, neq; est, neq; dici potest Mundus. Res enim omnes confuse & inordinate conceptae, tanquam rudera & collapsa domus, in uno acervo revoluta, potius chaos quam mundus dicerentur.

§. II. Notandum hic insuper venit, ordinem illum mirabilem omnium corporum, seu pulcherrimam dispositionem quam diximus esse mundi formam, consistere. 1. In admiranda

*miranda rerum naturalium varietate. 2. In aptissima superiorum & inferiorum collocatio-
ne. 3. In mira omnium proportione. 4. In arti-
ficiofa omnium compositione & pulchritudine.
5. In omnium sibi invicem ministrantium divi-
no ordine. 6. In sapientissima omnium gubernatione.* Vendel. Contempl. Phys. Sect. 2. c. 6.

§. 13. Finis Mundi duplex est, nimirum vel

1. Principalis seu primarius, qui toti competit mundo, & est ipse DEUS, ejusq; gloria. Est enim non tantum prima causa efficiens, sed & finis ultimus, summè bonus in quem omnia tendunt, à quo etiam omnia alia, quod bona sint, habent. Unde suae gloriae & bonitatis vestigia in toto hoc universo expressit, quibus homo ad glorificandum DEUM excitari potest. Juxta versum. *Prasentemq; refert, qualibet verba DEUM.*

2. Ultimium finem mundi constituti, dicimus esse hominem, omnia namq; in ejus usum facta sunt Gen. 1. 26. & seqq. imò ipsi etiam Angeli (cur non multò magis reliqua corpora) homini inservient Psal. 91. Heb. 1. Quod & eloquentiae parens Cicero in Somnio Scipionis fatetur, quando in hunc modum Africanum loquentem inducit; *homines, sunt hac lege generati, qui tuerentur illum globum quem in hoc templo mediū vides qui terra dicitur.* Et hoc eleganter probavit Scaliger Ex. 250. §. 1. qui inter alia ait: *propter*

pter hominem mundum esse factum & Arist.
2. Phys. cap. 2. t. 24. dicit, *hominem esse re-
rum omnium finem & Dominum.*

Momentum Tertium.

§. 1. Enodatâ & absolutâ sic definitio-
nis & causarum tractatione, Septem potissi-
mum affectiones Mundi seu adjuncta nobis
breviter consideranda & evolvenda veni-
unt, ut sunt, *unitas, finitudo, perfectio,
pulchritudo, figura, Situatio & temporis du-
ratio.*

§. 2. Nos, hac vice, omissis, *Epicuri,
Democriti & Hermodoti* opinionibus, qui
plures esse Mundos statuerant; Unicum nu-
mero esse mundum firmiter asserimus, id-
què ex sola scriptura S. apodicticè proba-
ri posse putamus, quæ. 1. Unius tantum
mundi mentionem facit. 2. Causam pri-
mam procreantem hominum fuisse unam
asserit: alias si plures essent mundi, ex plu-
ribus etiam hominibus genus humanum es-
set propagatum, at jam notum est, Deum ex
uno homine nimirum Adamo fecisse omne
genus humanum Act. 17. 26.

3. Verisimile est cum Deus unus sit, & mun-
dus visibilis, typus invisibilis Dei Rom. 1. 20.
etiam mundum unum esse; idè quoq; ocula-
tissimus & subtilissimus ille naturæ rimator
Scaliger Exerc. 6. l. 2. *Mundus* inquit, *unus
est, non unione forma informantis, sicut nec
unione*

*unione materia. Sed unione primi princi-
pij, efficientis & finis, propterea quod ab uno
ad unum omnia.*

§. 3. Secundam affectionem attribue-
bamus Mundo *finitudinem*, secundum quam
notum est, Mundum certos habere termi-
nos essentiæ & quantitatis, intra quos omnes
Mundi partes ita contextæ sunt, ut nullum in
eo detur vacuum.

§. 4. Perfectum item esse mundum sta-
tuimus, non quidem omnigenâ illâ perfectio-
ne seu *comparatè cum Deo, quâ omnia non
tantum sunt mutila & manca, sed etiam*
nihil ut habet Scaliger. Exerc. 140. Sed in
suo genere & quidem.

1. In *Quantitate*, quâ omnes ejus par-
tes tot sunt creatæ, & inter se contiguâ con-
nexionem ita copulatæ, ut nihil in iis vel re-
dundare, vel deficere videamus.

2. In *Formis*, ubi insignem aspicere li-
cet perfectionem, secundum quam, non so-
lum singulis Mundi partibus tantum virium
competere potest, quantum ad affectionem
sui finis requiritur; sed etiam eâ subordina-
tione in actionibus conjunguntur, ut mutuâ
ope sese invicem ad præfixum Scopum pro-
moveant.

3. In *Accidentibus*, & quidem vel *proximè*
ut facultatibus & proprietatibus, vel *remotè*
ut Accidentibus communibus, quæ tametsi
in

in singulis speciei individuis, singula quæ inesse possent, non actu ipso insunt, à tota tamen specie abesse nequeunt. Utrisque; verò, Mundo suam conciliari perfectionem in hoc, quod formis ad edendum naturales operationes, idonea & apta sint instrumenta.

4. In *Ordine*, quem in tam admiranda rerum diversitate elegantissimum deprehendimus; singula enim corpora simplicia pariter ac mixta, in suis Locis pro naturarum appetentia & capacitate, sapientissimè totius hujus universi creator collocavit.

§. 5. *Perfectio*, quam tertiam mundi affectionem fecim⁹, comitem sibi adjunctum habet pulchritudinem, quæ in omnibus ejus partibus, tam inferioribus quam superioribus conspicitur, mirabili modo creaturas intelligentes delectans, partim harmonia partium, ipsarumq; convenienti situ & magnitudine; partim ipsarum varietate & suavitate, cum lucis, tum coloris. Ideò Plato in *Timæo* ait: *Fas neq; erat, neq; est, quicquam nisi pulcherrimum facere eum, qui est optimus.*

§. 6. Tribuimus mundo figuram Sphæricam, quod Aristoteles innuit, nominans eum orbem, quod nomen non nisi à rotunditate est, ratio autem hujus figuræ est, quod mundus sit ens perfectissimura, ergò ei talis

est

est tribuenda figura, qualis est Sphærica, omnium scilicet perfectissima & capacissima, quia Mundus omnia corpora continet. Clarum insuper est, partes Mundi primarias & præcipue integrales utpotè, cælum, aquam, terram, vel ipsis attestantibus sensibus esse circulares & rotundas, jam scimus à partibus ad totum, argumentationem valere.

§. 7. *Situationem* Mundi novimus consistere in Sex positionum differentiis, quales sunt: *dextrum, sinistrum, ante, retro, sursum, deorsum*, de quibus Aristoteles l. 2. de cæl. c. 2. & hæc innotescunt partim in ipsa natura, ut *sursum & deorsum*, partim ex arbitrio humano, si rationem ortus Syderum observamus, ut reliquæ quatuor, juxta versiculos.

Dextrum cæli oriens, ubi dormis Phæbe
sinistrum,

Ante dies medius, gelidus septentrio
retro,

Arcticus est infra, supraq; Antarcticus
extat

§. 8. Postremam Mundi affectionem propriissimam, diximus esse; *temporis durationem*; nam scimus non fuisse Mundum ab æterno, sed in tempore à Deo creatum, tandem iterum ex imperscrutabili Dei voluntate ita interiturum esse, ut nihil corporum eorum quæ nunc existunt, futurum sit reliquum, exceptis corporibus hominum.

B

Momen-